

TARTU ÜLIKOOL VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond

AÜ Koolimuusika õppekava

Sirli Hellamaa

**PILLIÕPPE RAKENDAMINE ÕPPEAINES MUUSIKA VÕRUMAA
ÜLDHARIDUSKOOLIDE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Signe Ristisaar, muusikaõpetaja MA,

koorijuhtimise lektor

Kaitsmisele lubatud:

Viljandi 2014

SISUKORD

SISUKORD.....	2
SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILINE LÄHENEMINE ÜLDHARIDUSKOOLI MUUSIKATUNDIDELE	6
1.1 Lapse muusikaline areng üldhariduskoolis	6
1.1.1 Muusikaõpetust läbivad teemad	8
1.2 Pilliõpe üldhariduskooli muusikatunnis	9
1.2.1 Pilliõpetamise metoodika	11
2. UURIMUSE METOODIKA JA VALIM	13
2.1 Valim.....	13
2.2 Andmetekogumismeetod ja protseduuri kirjeldus.....	15
2.3 Andmete analüüs.....	16
3. TULEMUSED JA UURIMISTÖÖ ANALÜÜS	17
3.1 Muusikaõpetajate küsitluste tulemused.....	17
3.2. Järeldused.....	30
KOKKUVÕTE.....	33
KASUTATUD KIRJANDUS	36
LISA.....	38
Küsimustik muusikaõpetajatele.....	38
SUMMARY	41

SISSEJUHATUS

Laulmise kõrval on tähtsaks muusikaliseks eneseväljenduseks **pillimäng**, mis aitab õpilasel tunnetada, teadvustada ja arendada oma võimeid. Pillimängu osatähtsust on märgitud ka varasemates õppekavades, kuid reaalselt pole kõiki võimalusi selles vallas suudetud rakendada. Puuduseks võib olla pillide vähesus, ajanappus, õpetajate tahe või teadmised, kuidas pillimängueesmärgipäraselt kasutada. (Urbel 2011) Uue põhikooli riikliku õppekava kohaselt peaks I, II ja III kooliastmes olema kesksel kohal laulmine ja pillimäng (Põhikooli riiklik õppekava lisa 6, lk 7).

Ümbritseva maailma ja eriti muusikamaailma muutumine eeldab muutusi muusikakasvatuses ja -õpetuses ning nõuab uute teadmiste ja uute tingimuste arvestamist. Kasvava ja areneva noore käsitust ümbritsevast maailmast kujundavad mitmed mõjurid, kuid neist üks väga oluline on muusika. (Ots 2011) Kuid musitseerimine ja laulmine saab olla täisväärtuslik vaid siis, kui see toimub huvi- ja tundeküllase tegevusena, millest aktiivselt osa võetakse (Päts 1989, lk 9). Kahjuks näitavad viimase aja uuringud, et õpetaja maailm seisab suhteliselt lahus õpilase maailmast. Õpetaja üldhariduskoolis ei ole ainult aineõpetaja, vaid ta on haritlane, õpetaja kui kasvataja, kes toetab igati õpilase eneseotsingut. (Ots 2011)

Lapsevanemad ja õpilased tunnevad muret, kas koolis õpitav valmistab noori piisavalt hästi nende tulevikuks ette. Sellepärast osutatakse õppekava tekstides tavapärast aineõpet täiendavatele läbivatele teemadele, kus kooli tegevus tervikuna peaks aitama õpilastel kujundada valmisolekuid edukaks toimetulekuks. Läbivaid teemasid on põhikooli õppekavas kaheksa: elukestev õpe ja karjääri planeerimine; keskkond ja jätkusuutlik areng; kodanikualgatus ja ettevõtlikkus; kultuuriline identiteet; teabekeskkond; tehnoloogia ja innovatsioon; tervis ja ohutus; väärtused ja kõlblus. (Luisk 2010) Kunstiainetes on võimalik kaasata kõiki eelnevalt nimetatud läbivaid teemasid, mis kajastuvad ka muusika ainekava eesmärkides, sisus ja õpitulemustes (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010).

Muusikaõpetuse ainekavas nii õppe- ja kasvatusesmärkides, õppetegevustes kui ka õpitulemustes on pööratud palju tähelepanu musitseerimisele. Musitseerimine aitab õpilastel tunnetada ja

teadvustada oma võimeid. Musitseerimise all mõistetakse igasugust muusikalist eneseväljendust, nagu laulmist, pillimängu ja omaloomingut ja tänu nendele tegevustele avarduvad iga õpilase jaoks muusikaga tegelemise võimalused ja sellest rõõmu tundmine. (Urbel 2011)

Uurimuse **probleemiks on**: Pilliõppe rakendamise võimalused Võrumaa üldhariduskoolides I, II ja III kooliastmes.

Käesoleva uurimistöö **eesmärgiks** on välja selgitada, kuidas on 2011. aastal kehtima hakanud uue õppekava kohaselt rakendunud pilliõpe Võrumaa üldhariduskoolide I, II ja III kooliastme muusikatundides?

Tuginedes uurimistöö eesmärgile otsitakse vastuseid alljärgnevatele küsimustele:

1. Millisel määral on rakendunud pilliõpe Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides?
2. Milliseid muusikainstrumente ja kui sageli mängitakse Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides?
3. Milline osatähtsus on pillimängul Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides?

Eesmärkide täitmiseks ja probleemide lahendamiseks oli vaja teostada järgmised **ülesanded**:

- koostada uurimistöö kavand;
- tutvuda erinevate teoreetiliste allikatega muusika ja pillimängu arendavast mõjust õpilastele;
- koostada küsitlus õpetajatele, et välja selgitada, kuidas on pilliõpe rakendunud;
- teostada andmete kogumine;
- teostada andmeanalüüs ja teha saadud tulemuste põhjal järeldused ja kokkuvõte.

Bakalaureusetöö esimeses peatükis antakse ülevaade lapse muusikalisest arengust ja pilliõppe tähtsusest üldhariduskooli muusikatundides.

Teises peatükis kirjeldatakse valimit ja antakse ülevaade andmekogumismeetodist ja kirjeldatakse protseduuri.

Püstitatud eesmärgini jõudmiseks ja probleemi lahendamiseks teostatakse kolmandas peatükis õpetajate ankeetküsitluste tulemuste põhjal analüüs. Esitatakse uurimistöö ulemused ja nende põhjal tehtud järeldused. Uurimus viiakse läbi Võrumaa üldhariduskoolide muusikaõpetajate hulgas.

1. TEOREETILINE LÄHENEMINE ÜLDHARIDUSKOOLI MUUSIKATUNDIDELE

1.1 Lapse muusikaline areng üldhariduskoolis

Põhikooli riiklikus õppekavas käsitatakse õppimist väljundipõhiselt, rõhutades muutusi õpilase või õpilaste rühma käitumisvõimes. Konkreetsemalt tähendab see selliste teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushoiakute ja -hinnangute omandamist, mis on vajalikud igapäevaelus toimetulekuks. Õppimise psühholoogiliseks aluseks on kogemus, mille õpilane omandab vastastikuses toimes füüsilise, vaimse ja sotsiaalse keskkonnaga. Kogemusi omandades muutub õpilase käitumine eesmärgipärasemaks. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, §5)

Muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb rõõmu muusikast ning tunnetab, teadvustab ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
- 2) tunneb huvi muusika kui kunstiliigi vastu ning kujundab enda esteetilist maitset;
- 3) mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguliselt muusikaliste tegevuste kaudu;
- 4) kasutab muusikalistes tegevustes omandatud muusikalise kirjaoskuse põhialuseid;
- 5) väärtustab muusikat ning muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;
- 6) teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, osaleb selle edasikandmises ning mõistab ja austab erinevaid rahvuskultuure;
- 7) teadvustab ja väärtustab muusikateoste autorsust ning suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonda. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 5)

Kooli tulles on enamikul õpilastest sünnipärased eeldused õppimiseks. Õpilased on motiveeritud õppeprotsessis aktiivselt osalema, kuid huvi puudumisel võib õppimine olla ebaefektiivne ning nõuda liigset pingutust. (Lazarev, M. 2011) Muusikaõpetuse üheks eesmärgiks on õpetada õpilasi võimalikult mitmekülgset muusikat kunstina vastu võtma, elavalt ja positiivselt suhtuma muusika loomisse ja muusikakultuuri (Kikas 2010, lk 346).

Hariduse osa tõstmine õpilase kodanikuks kasvamisel seondub õpetaja isikuga. Kasvatamine kulgeb suhtes kasvandikuga, milles juhtiv roll on kasvataja isiklikul käitumisel. Õpetaja osalus isikuna õpilase arenguprotsessis on vältimatu; see kas süvendab või lammutab tema poolt kavandatud. (Kuurme, T., Laherand, M-L 1998, lk 110) Õpilasi huvitab enamasti ilmekas muusika, osav mängutehnika ja kõik see, mis äratav tähelepanu oma originaalsuse ja uudsusega. Maailm tervikuna tänapäeval areneb nii kiiresti, et õpetajad nagu kõik teisedki professionaalid, peavad tõdema: kord omamanda kutseoskustest ei piisa kogu eluks. Oma teadmisi ja oskusi tuleb pidevalt uuendada. Vaja on nii metoodikat kui aine tundmist. (Delors 1996, lk 145)

Esimesed kooliaastad on justkui sild eelneva – tavakogemusel baseeruva – mõtlemise ja koolimõtlemise vahel. Esimestes klassides on lapse tunnetusprotsesside areng kiire: põhjuseks on nii bioloogiline küpsemine, mis areneb lapse seesmise aktiivsuse ja täiskasvanu abiga kui ka kooliõpetuse eripära. Esimest ja teist kooliastet peetakse aktiivseks õpiajaks. Paljud pedagoogika- ja psühholoogiateadlased (Hallam, Päts, Sloboda, Tarassova) on tõestanud, et muusikaõpetus aitab kaasa lapse igakülgele arengule ning muusikaliselt arenenud õpilased on võimekad ka kõigis muudes tegevustes. (Kikas 2010, lk 17) Positiivne eneseteostus õhutab lapsi maast madalast kasutama oma võimeid edu saavutamiseks (Kuurme, Laherand 1998, lk 65-67).

Muusikaõpetus toetab õpilase individuaalse eripära kujunemist muusikalise eneseväljenduse kaudu. Muusikaõpetuse tulemusena arenevad õpilaste nii muusikalised kui ka üldoskused: tähelepanu- ja keskendumisvõime, mälu ja abstraktne mõtlemine, loovus ja enesekindlus, suhtlemisvalmidus ja esinemisjulgus, sotsiaalsed võimed (Kuurme, Laherand 1998, lk 65-67). Muusikaõpetuses avatakse ja avardatakse võimalusi muusikaga tegeleda ja muusikast rõõmu tunda ning toetatakse elukestva muusikaharrastuse teket (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 5).

Põhikooli riiklik õppekava kehtestab riigi põhiharidusstandardi. Põhikooli riiklikku õppekava rakendatakse kõigis Eesti Vabariigi põhikoolides olenemata kooli õiguslikust seisundist, kui seadus

ei sätesta teisiti. Riiklik õppekava koosneb üldosast ja lisadest, kus lisades esitatakse valdkonniti koondatud ainekavad ning läbivate teemade kavad. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, §1)

1.1.1 Muusikaõpetust läbivad teemad

Teemad, **“Väärtused ja kõlblus”** ning **„Kultuuriline identiteet”** on kunstiainetele eriomased. Õppesisus ja -tegevustes tutvutakse kohaliku ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka kaasaja kultuurinähtustesse. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 4) “Kultuurilise identiteedi” puhul võime rääkida Eesti pärimusmuusikast ja regilaulust, mis on palju mõjutusi saanud teistest kultuuridest, kuid valdavalt eestlaste enda loodud ja hoitud (Luisk 2010).

Teema **„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”** on elukestva muusikaharrastuse kujunemise, aga ka muusikaga seotud erialade valiku eelduseks (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010).

Läbiv teema **„Tehnoloogia ja innovatsioon”** on seotud kunstidele omaste praktiliste loovtegevustega, mille vältel kasutatakse erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas toimetuleva inimese kujunemist (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 4). Muusika puhul viitab see muusikaalase info otsimisele, teoste loomisele, muusika salvestamisele ja esitamisele ning kindlasti ka arvutimuusika loomisele (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010).

Eelnevaga haakub samuti läbiva teema **„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”** lõimimine kunstide õppesse. Kunstides julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning katsetama oma ideede arendamist ja elluviimist. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 4) Otseses seoses selle teemaga on osalemine kunsti- ja muusikaprojektides, koorilaulus, laulupeoprotsessis ja kooli ettevõtmistes (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010).

Teemaga **„Tervis ja ohutus”** seostub ühelt poolt igaühe individuaalne tervislik heaolu (häälle kasutamine, hingamine, muusika kui teraapia, muusikaline liikumine jm), aga ka meid ümbritseva

keskkonna ohud, nende teadvustamine ja vältimine (müra, vali muusika) (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010).

Kunstide eriline panus teemade „**Keskkonna ja jätkusuutlik areng**” ning „**Teabekeskond**” käsitlemisel on valdkondliku vaatenurga lisamine, mis on tihedalt seotud ennetusliku tegevusega. See hõlmab mitmekülgseid oskusi nagu info leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ja visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalne ja heliline kujundamine. Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse küsimustega. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 4)

Ainealase õppe teostamisel on oluline luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond, mis toetab huvi ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist (Põhikooli riiklik õppekava 2. jagu § 3). Eeltoodu on muusikaõppes esmatähtis. Uuendatud ainekava keskmes on musitseerimine (laulmine ja pillimäng), mis avardab füüsilist õpikeskkonda eelkõige muusikainstrumentidega (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010).

1.2 Pilliõpe üldhariduskooli muusikatunnis

Pillimäng annab võimaluse muuta muusikalist tegevust mitmekesisemaks. Pillimängu arendamiseks on vajalik materiaalne alus ehk piisav hulk mitmesuguseid pille. (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010)

2011. aastalkehtima hakanud Põhikooli riikliku õppekava kohaselt õppeaines muusika on I kooliastmes kesksel kohal laulmine ja pillimäng. Selles vanuseastmes rajatakse alus muusikatraditsioonide säilitamisele ja edasikandmisele, mille üks väljund on õpilaste osalemine koolikooride tegevuses, et saada esmane koorilaulukogemus. Pillimängus omandatakse erinevate rütmi- (sh kehapilli) ja plaatpillide ning 6-keelse väikekandle või plokkflöödi esmased mänguvõtted. Pillimängu rakendatakse valdavalt laulude kaasmänguna. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse kaasmängude, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, teksti loomise, st. omaloomingu kaudu. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 8)

II kooliastme õpilasele omast teadmishimu ning aktiivsust rakendatakse kõigis muusikalistes tegevustes. Selles eas tähtsustub töö õpilaste individuaalsete muusikaliste võimete arendamisel ning rakendamisel erinevates muusikalistes tegevustes. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse muusikalise omaloomingu kaudu. Klassitunnis lauldakse a cappella ja saatega ühe- ja kahehäälselt, kooris kahe- ja kolmehäälselt. Olulised tegevused on selleski kooliastmes laulmine ja pillimäng. Süvendatakse pillimänguoskusi erinevates pillikoosseisudes ning arendatakse edasi 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 8)

III kooliastmes on tähelepanu keskmeks iseseisva muusikalise mõtlemise süvendamine ning õpilaste muusikaliste võimete edasiarendamine ja rakendamine muusikalistes tegevustes, kasutades erinevaid õppevorme ning -meetodeid. Süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, omandatakse akustilise kitarriga akordmänguvõtteid. Laulmine ja pillimäng pakuvad muusikalise omaloomingu ning loominguliste ideede elluviimise võimalusi nii üksi kui ka rühmatööna. Et omandada kuulamiskogemust, kujundada kontserdikultuuri ning avardada silmaringi, käiakse kontsertidel ja muusikaetendustel ning osaletakse erinevatel õppekäikudel. Kuna selles vanuseastmes on suur huvi pop- ja rockmuusika vastu, tuleks leida koolis ansambli mängu harrastamise võimalusi. (Põhikooli riiklik õppekava 2011, lisa 6 lk 8)

Pillimängu kaudu pakutakse õpilasele musitseerimisrõõmu, eneseväljenduse võimalust, koostöökogemust, muusikaliste teadmiste ja oskuste rakendamist, improvisatsiooni ja omaloomingu teostamist. Tagasihoidlike lauluvõimetega õpilastele pakub pillimäng muusikalisi oskusi pillidel musitseerimise kaudu. Peale kehapilli ja rütmipillide kasutamist jätkatakse mänguoskuste arendmist plaatpillidel, väikekandlil või plokkflöödil. (Selke, Tammerik 2010) Õpetaja peab tundma iga pilli eripära, mänguvõtteid ning sobivat eakohast metoodikat. Pillimängu lähtekohaks on kõnerütm, mida hiljem pillil mängitakse. Kõnerütmidega kinnistatakse rütmimudeleid, mida hiljem mängitakse plaatpillidel. Rütmimudelite mängimist võib ka kinnistada kehapillil ning seejärel mängida plaatpillil. Kehapilliharjutused toetavad täpsust ja koordineerimist pillimängus. (Urbel 2011)

1.2.1 Pilliõpetamise metoodika

Põhikooli uuendatud muusikaõpetuse ainekava lähtub eesti koolimuusikas väljakujunenud traditsioonidest ja põhimõtetest (Riho Päts, Heino Kaljuste), mis toetuvad Zoltán Kodály meetodi ja Carl Orffi pedagoogika käsitlusele ning tänapäeva pedagoogika teadmusele ja kogemusele (Urbel, L., Raudsepp, I. 2010). Väljapaistev Eesti muusikapedagoog Riho Päts on rikastanud Eesti koolimuusikat rohkete suundadega, enamik on jäänud neist muusikaõpetuse aluseks tänapäevani (Kikas 2010, lk 348).

Õpilased pole professionaalid, kuid eesmärk on sama, mis professionaalidel. Ka pilliõppes püüdleme täiusliku tehnika poole. Samuti püüame väheste tehniliste oskuste juures osaleda musitseerimises ja tekitada huvi tehniliste oskuste täiustamise vastu. Rühmas musitseerimine toetab oluliselt õpilaste koosmusitseerimise oskusi, ühise hingamise tunnetust ning kõlatugevuse kuulamisoskust. (Selke, Tammerik 2010) Lastele, kellele muud pillid pole veel jõukohased, annab plokkflöödil musitseerimine esmased muusikalised oskused ning koosmängu kogemused. Lihtsad rahvalaulu ja tantsuviisid saavad võrdlemisi kergesti selgeks. Vanemas kooliastmes saab plokkflööti kasutada soolo- ja ansamblipillina, ühendades hiljem kõik õpitu kokku juba teiste pillidega. (Päts 1989)

Plokkflööti on Eesti koolides kasutatud enamasti klassivälises töös. Juba 1930. aastatel pööras selle instrumendi võimalustele muusikakasvatuses suurt tähelepanu Riho Päts. 1970. aastatel katsetati Heino Kaljuste ja Heino Jürisalu initsiatiivil plokkflöödimängu klassitundides. Taas pöördui plokkflöödi õpetamise juurde 1991.aastal Heino Kaljuste ideedele toetuv as ainekavas. Kaasaegsed purunemiskindlad ja vähem hooldamist nõudvad klassitööks sobivad plastikflöödid on meelitanud üha rohkem muusikaõpetajaid rühma-plokkflöödi juurde. Pilli kasutamine on piirdunud üksikute õpetajate initsiatiiviga. Puuduvad ühtne kaasaegne metoodika ja lähenemisprintsipid, niisamuti repertuaar. (Selke, Tammerik 2010)

Orffi (1965) käsitluses on elementaarmuusika kogu muusikaõpetuse alus ja elementaarne muusikaõpetus muusikalise hariduse kindel osa, mille rakenduslikuks aluseks on koos G. Keetmaniga loodud süsteemne muusikaline õppematerjal “Schulwerk – Musik für Kinder” (Pullerits 2004). C.Orffi (1895 – 1982) õppesüsteem toetub laste olustikulistele mängudele ja

intonatsioonidele ning rahvaste lauludele, kusjuures laulmise kõrval annab see küllaltki tähtsa koha omalaadsele musitseerimisele mitmesugustel rütmi- ja meloodiapillidel. Olulisim taotlus on anda lastele improvisatsiooni kaudu impulsse loominguks. (Päts 1989, lk 165) Orffi instrumentaariumi sobib kasutada kõikides kooliastmetes. Oluline on vaid meeles pidada õpilaste arengutaset, eakohasust ja õpetuse eesmäärke. (Urbel 2011)

Kui C.Orffi õppesüsteemis mängib tähtsat osa instrumentaarium, mille rakendamine laiendab laste muusikalisi huve, siis Z. Kodaly (1882 – 1967) süsteemis on instrumentaariumil märksa tagasihoidlikum osa. Kodaly paneb rõhku rohkele rütmilistele kaasmängudele (plaksutamine, koputamine, trampimine). Klaverisaadete asemel soovitab Kodaly lastepäraseid rütmi ja meloodiapille. Kooli muusikaõpetuse aluseks seab ta ühehäälse pentatoonilise saateta laulu. Tema süsteemi üheks põhijooneks on hoiduda duur- ja moll helilaadile vastava positsooni andmisest, sest see võimaldab muusikalisi materjale (laulmist, pillimängu) märksa huvitamalt ja värvikamalt kujundada. (Päts 1989)

Plokkflööt on üks tore väike pill, mida saab alati kaasas kanda. Ja igati jõukohane juba esimeses kooliastmes õppimiseks. On ju teada, et millest vaimustub õpetaja, sellest vaimustub ka õpilane. Kui õpetaja on tunnis õhinaga asja seletamas, on ka õpilased hakkamist täis ja nende tahtmine midagi uut omandada on väga suur. **Pillimäng** rikastab alati muusikatundi ja plokkflöödimäng on üks parimaid võimalusi häälejuhtimise oskustelt vähem võimekatel õpilastel end muusikatunnis tähtsa ja vajalikuna tunda. (Selke, Tammerik 2010) Plokkflööt on kandlest keerulisem, sest seda mängides peab samaaegselt mõtlema nii sõrmestusele, hingamisele kui ka keeletööl, kuid selle pilli mängimise oskus teeb rõõmu kõigile (Kuusemets 2012).

Kandlele on iseloomulik akordilises katmistehnikas tiheda faktuuriga rütmikas mäng. Sõrmi keelte vahel hoides liigutatakse ranget edasi-tagasi, summutades nii mittevajalikud keeled ja jättes helisema akordi keeled. Parema käe sõrmega üle keelte tõmmates pannakse keeled helisema. Algselt oli kannel kasutusel soolopillina, improviseeriti n-õ enda jaoks, oma meeleolu loomiseks ja hinge korrastamiseks. (Karras 2011) Pärast üldhariduskoolide muusikaõpetuse uue ainekava vastuvõtmist on väikekannel saanud senisest suurema tähelepanu osaliseks. Kuigi ajalooliselt ei kuulunud kandlemäng üldsegi laste maailma, kõlab see vahepeal pikka aega muuseumiriivil tolmu kogunud pill nüüd peale lasteaegade, muusikakoolide, huviringide ja pärimusmuusika laagrite ka tavakoolide muusikatundides. (Barbo, L., Soon, K. 2012)

2. UURIMUSE METOODIKA JA VALIM

Antud uuringu eesmärgiks oli anda ülevaade pilliõppe rakendamisest Võrumaa üldhariduskoolide näitel. Käesolev peatükk on jagatud kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis kirjeldatakse valimit. Teises alapeatükis antakse ülevaade andmetekogumismeetodist ja kirjeldatakse protseduuri. Kolmandas alapeatükis analüüsitakse andmeid.

2.1 Valim

Antud bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt kuuluvad valimisse Võrumaa üldhariduskoolide muusikaõpetajad. Võrumaa üldhariduskoolides töötab kokku 19 muusikaõpetajat. Populatsiooni väiksuse tõttu on kasutatud kõikset valimit, et tagada uurimustöö tulemuste valiidsus. Valimi moodustasid 16 (n=16) muusikaõpetajat, kuna kolmelt õpetajalt ei õnnestunud vastuseid saada.

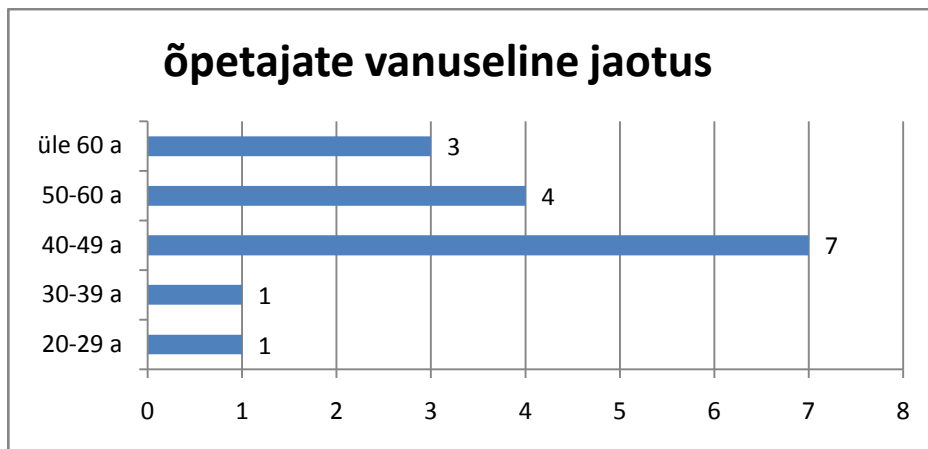
Informatsioon mida muusikaõpetajatelt kogusin:

1. Kas olete mees või naine?

sugu	sagedus	%
naine	15	93,75%
mees	1	6,25%
Kokku	16	100%

Tabel 1 näitab, et vastajateks oli 15 naisõpetajat ja üks meesõpetaja ehk siis vastanutest 93,57% olid naisõpetajad ja 6,25% oli meesõpetaja.

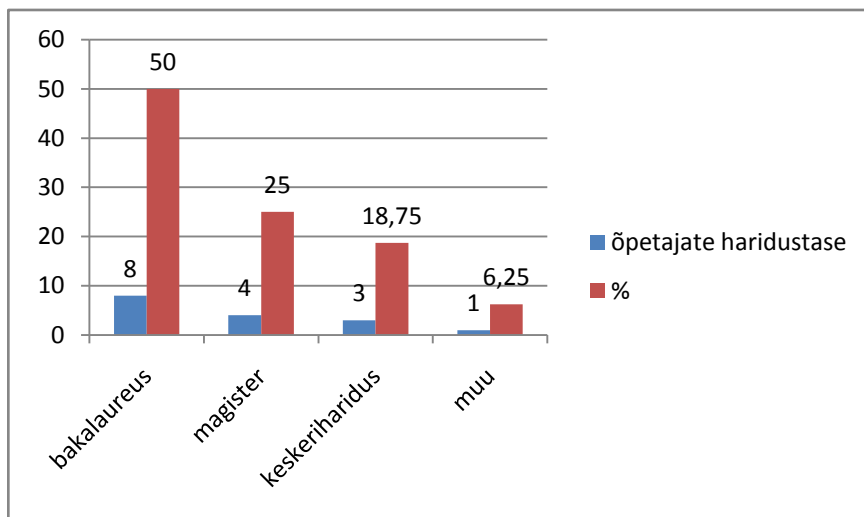
2. Teie vanus?

Joonis 1. Muusikaõpetajate vanuseline jaotus

Jooniselt selgub, et seitse õpetajat on vanuses 40 – 49 a. Neli õpetajat vanuses 50 – 60 a. ja kolm õpetajat on üle 60 a. vanad.

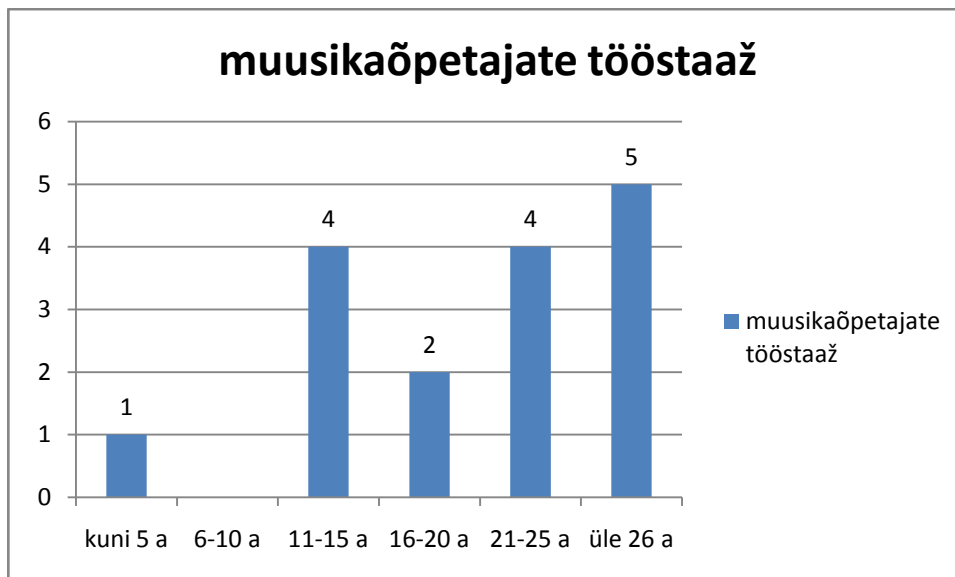
3. Milline on Teie haridus?

Joonis 2. Muusikaõpetajate haridustase

Selgus, et 16-st vastanud õpetajast on kaheksa muusikaõpetajat omandanud bakalaureusekraadi, neli õpetajat magistrikraadi, kolm keskerihariduse ja üks õpetaja muu hariduse, kuid kahjuks jättis märkimata mida selle all mõtles.

4. Kui kaua olete töötanud üldhariduskooli muusikaõpetajana?

Joonis 3. Muusikaõpetajate töökogemus aastates

Võrumaa üldhariduskoolides töötavad õpetajad on väga pika tööstaaziga. Jooniselt selgub, et enamus õpetajatest on töötanud rohkem kui 15 aastat. Üle 26 aasta on töötanud viis õpetajat, mis moodustab valimist 31,25%. Kuni 5 aastat on töötanud valimist üks õpetaja.

2.2 Andmetekogumismeetod ja protseduuri kirjeldus

Käesoleva uurimustöö empiiriline osa viidi läbi Võrumaa üldhariduskoolides ajavahemikus 10.03.2014 – 04.04.2014. Koostatud ankeetküsitlused saadeti esialgu elektrooniliselt kõikidele Võrumaa üldhariduskooli muusikaõpetajatele. Küsitlused paluti tagastada 14 päeva jooksul. Vastuseid laekus kahe nädala jooksul neli. Kuna elektroonilisel teel andmete kogumine tulemusi ei andnud, otsustati küsitlused jagada õpetajatele paberkandjal isiklikult. Küsitlusele vastas 12 õpetajat ning kolm neist ei soovinud küsitlusele vastata, olles samas teadlikud ka juba eelnevalt saadetud küsitlusest meili teel ja vaatamata minu põhjendustele selle täitmise vajalikkusest, ütlesid siiski ei. Seega vastas küsitlusele 16 muusikaõpetajat ehk 84,2% -ti 100%-st. See on objektiivsete tulemuste saamiseks piisavalt suur protsent. Küsimustik koosnes 14-st küsimusest, mis sisaldasid nii avatud kui ka valikvastustega küsimusi.

2.3 Andmete analüüs

Empiirilise uurimuse teostamisel kasutati kombineeritud uurimismeetodit, mis põhineb nii kvalitatiivsel kui ka kvantitatiivsel uurimisel. Kuna muusikaõpetajale koostatud küsimustik koosnes avatud lõpuga küsimustest ja ka valikvastustest, tuli analüüsimisel kasutada nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset andmeanalüüsimeetodit. Analüüs toimub sisuanalüüsi meetodil. Andmeanalüüsiks kasutati andmetöötlusprogrammi Microsoft Excel. Tulemusi näidatakse ka tabelite ja jooniste näol ning juurde on lisatud selgitused, koos analüüsiva tekstiga.

3. TULEMUSED JA UURIMISTÖÖ ANALÜÜS

Käesolevas peatükis toimub kokkuvõtlik ülevaade muusikaõpetajate küsimustiku tulemustest ning viimases alapeatükis tehakse vastavalt tulemustele järeldused.

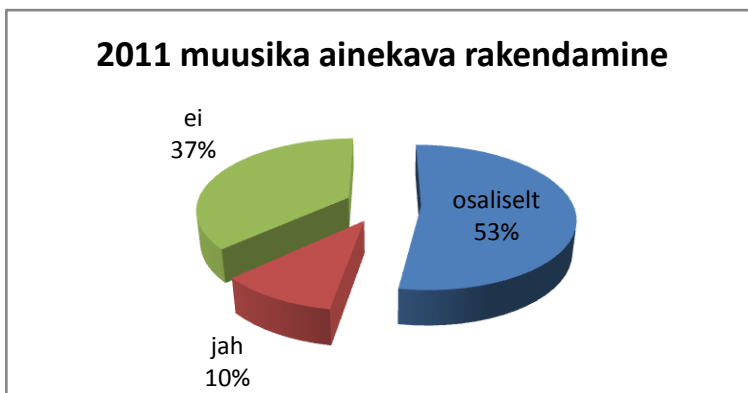
3.1 Muusikaõpetajate küsitluste tulemused

Nii nagu ka eelpool juba tabelist näha oli, siis küsimustikule vastanud õpetajatest olid 15 naisõpetajat ja üks meesõpetaja.

Küsimusega number 5 (vt *LISA*) soovisin ma teada saada mitmes koolis on rakendunud uus 2011. aastal kehtima hakanud muusika ainekava. Küsitletud 16-st muusikaõpetajast töötab kolm õpetajat kahes koolis. Seega selgus 16 vastanud õpetaja küsitluste tulemustest, et 19-nes koolis on pilliõpe rakendunud järgmiselt:

Osaliselt – kümnes koolis Täielikult -kahes koolis Pole üldse rakendunud – seitsmes koolis

Parema ülevaate saamiseks on tulemused ära toodud ka protsentides.

Joonis 5. 2011. a. muusika ainekava rakendamine Võrumaa üldhariduskoolides

Põhjusi, miks pilliõppe ainekava paljudes Võrumaa üldhariduskoolides rakendunud pole, saab tuua küsitlustele vastanud muusikaõpetajate ankeetidest mitmeid:

- Pillipark puudub, kuna koolil pole majanduslikult võimalik pille soetada.
- Flöödid on olemas, kuid ei kasutata.
- Puuduvad oskused ja teadmised kuidas pilli õigesti õpetada.
- Otstarbekate õppematerjalide vähesus.
- Ei kujutata ette olukorda, kus tervele klassile pilli õpetatakse.
- Vanemas eas pole soovi ega tahtmist enam midagi juurde õppida.

Osaliselt vastanute küsimuste vastuseid analüüsides selgus, et:

- Pille on vähe ja kõigile ei jätku. Koos musitseerides peavad pooled leppima rütmipillidega või jäävad lihtsalt pealtvaatajaks.
- Õpetajal isiklikud pillid, mille peal näitab mänguvõtteid ja laseb vahest õpilastel ka ise proovida.
- Paljudes väikestes koolides on moodustatud liitklassid (1-4 või 1-3; 5-7 klass koos) ja tund toimub kord nädalas ning pilli jõuab harva mängida.
- Õpetaja õpetab pilli, mida ise mängida oskab (süntesaator, klaver, mandoliin, setu kannel, viiul).
- Mõnes koolis, kus muusikatunnis otsest pilliõpet ei toimu, on lastele loodud pilliõppe võimalus (flöödiring, kandlering) peale õppetunde, kuid kahjuks enamik juhtudel ainult neile, kes ise seda soovivad.
- Nõudmised on suured, kuid tund ainult 45 minutit pikk.
- Ansamblimäng annab võimaluse pilli mängida soovivatele õpilastele. Kasutatakse abilistena muusikakoolis õppivaid õpilasi (saksofon, akaordion).

Küsimusega number 6 (vt *LISA*), “Milline pillipark on loodud koolides, et täita ainekavas sätestatud eesmärgid?” oli eesmärgiks saada ülevaade hetkeolukorrast Võrumaa üldhariduskoolides (kooli nr antud tabelis väärtusena).

Väärtus	pillipark
1	6 kannelt, kitarr (õpilaste oma)
2	Mandoliin, duurkannel, metallofon, kõlapulgad

3	duurkannel, mõned rütmipillid
4	riisipulgad, 1 plokkflööt (õpetaja oma)
5	6 väikekannelt, 4 klassikomplekti plokkflööte, 14 akustilist kitarri
6	äravõetavate plaatidega ksülofon, rütmipillid, 12 väikekannelt
7	15 plokkflööti
8	rütmipillid, mõned väikekanded ja paar plokkflööti
9	kanded, plokkflöödid, viiul
10	Plokkflöödid, rütmipillid, viisikanded, setukanded, kombikellad
11	3 kitarri, 5 plokkflööti, 5 väikekannelt
12	rütmipillid
13	rütmipillid, metallofonid, kombikellad
14	plokkflöödid (ei kasuta)
15	mõned flöödid, kanded
16	puudub vastus
17	puudub vastus
18	puudub vastus
19	puudub vastus

Tabel 2. Pillipargid koolides

Vastustest selgus, et kahes koolis on olemas kõik pillid, mis õppekavas sätestatud eesmärkide täitmiseks vajalikuks osutuvad. Ka küsimusest number 5 selgus, et pilliõppe ainekava on täielikult rakendunud kahes koolis. Enamus koolidel on kolmest õppekavas soovitatud pillist olemas üks sortiment pille (kas siis kitarrid, flöödid või kanded) ja pilliõpet rakendatakse osaliselt. Ühes koolis on olemas flöödid, kuid neid ei kasutata ja kahes koolis rütmipillid, metallofonid ja kombikellad. Nelja kooli kohta ei õnnestunud infot koguda.

Küsimuses number 7 (vt *LISA*) oli eesmärgiks saada teada, mitu tundi nädalas toimuvad muusikatunnid. Põhikooli riiklikus õppekavas on ära toodud I, II, III kooliastme kohustlik tundide arv:

- I kooliastmel on õppeaines muusika kohustuslike nädalatundide arv kuus tundi nädalas.
 - II kooliastmel on õppeaines muusika kohustuslike nädalatunde arv neli tundi nädalas.
 - III kooliastmel on õppeaines muusika kohustuslike nädalatundide arv kolm tundi nädalas.
- (Põhikooli riiklik õppekava 2011, §14;§17;§20).

Küsimustikule vastanutest selgus, et nädalatundide arv sõltub õpilaste arvust. Mõnes koolis on moodustatud liitklassid.

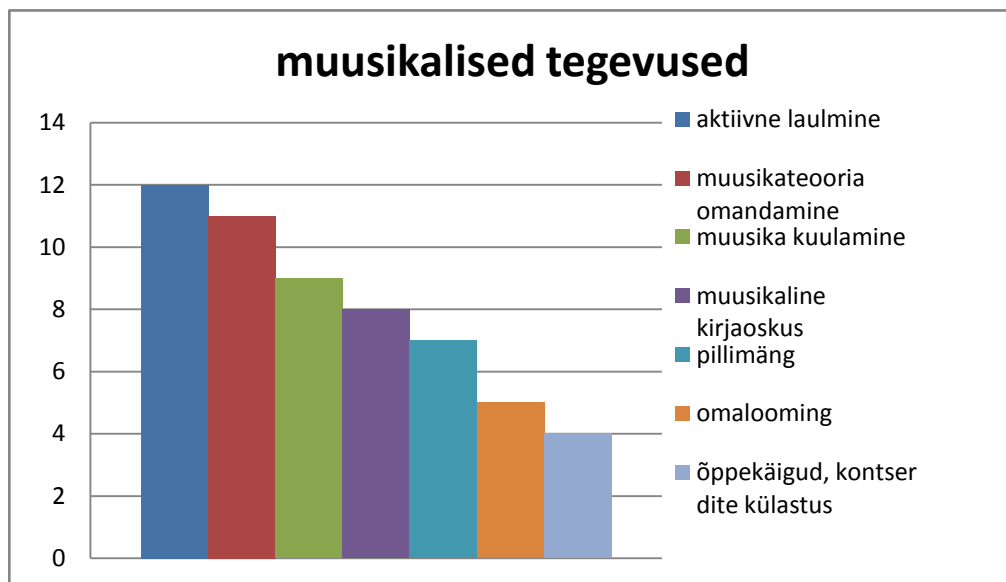
Kaheksandas küsimuses (vt *LISA*) palusin õpetajatel välja tuua kolm kõige olulisemat mõtet, miks pillimängu õpetamine on vajalik ja tähtis. Vastustes selgus nii positiivseid kui ka negatiivseid olulisi arvamusi. Eeldatavaks tulemuseks lootsin, et õpetajad mainiksid ka muusika ainet läbivaid teemasid, kuid ehk oli küsimuse sõnastus mitmeti mõistetav. Alljärgnevalt erinevaid mõtteid pillimängu kohta muusikatunnis:

- Iga oskus mida oskad võib kunagi kasuks tulla.
- Laps õpib kuulama jälgima ja pillimäng annab lapsele emotsioone.
- Klassis, kus on keskelt läbi 25 õpilast, ei anna pillimäng mitte midagi.
- Arendab koordineerimist.
- Annab võimaluse rohkem musitseerida ka nõrga viisipidamisega lastel.
- Laiendab muusikalisi oskusi.
- Laps õpib kuulama, tekib mängurõõm, arendab õpilase isiksust.
- Sellises grupiviisilises õppes kahjuks ei omanda kõik pillimängu. Teistel läheb jälle toredasti. Suures grupis ja ealiste iseärasustega on see töö komplitseeritud, kuigi õpilased õpivad siiski üksteist kuulama ja teineteisega arvetama mingil määral.
- Muusikalise kirjaoskuse praktiline kinnitamine.
- Püsivuse ja kannatlikkuse arendamine.
- Õpetab lastele järjepidevust.
- Aitab kaasa iseseisvumisele.
- Ansambli mäng õpetab teistega arvetama ja teisi kuulama.
- Arendada muusikalist kirjaoskust.
- Lastel on võimalus õppida pilli mängima.
- Rikastab ja ilmestab muusikatunde.
- Parandab eneseväljendamisoskust.
- Tekitab huvi pillimängu vastu üldse ka edaspidi.
- Pillimänguga on võimalik muuta tunnid huvitavamaks.
- Pillimäng sobib ainult lastele, kellel on hea taju ja noodilugemisoskus.
- Arendab noodilugemisoskust, rütmitaju ja õpetab meeskonnatööd.
- Koos musitseerimise oskus ja teineteisega arvestamine.
- Laulu saadete rikastamiseks.

- Individuaalsuse ja isikupära arendamine läbi pillimängu.
- Õpilase areng rikastub tänu pillimängule.
- Laps õpib muusikateooriat enesele märkamatult.

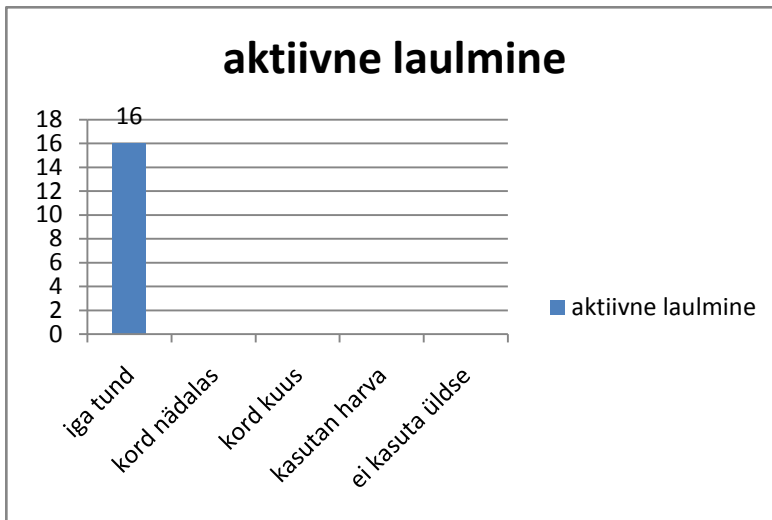
Küsimuses nr 9 (vt *LISA*) paluti õpetajatel reastada tähtsuse järjekorras kõige elulähedasemad muusikalised tegevused ja samuti paluti märkida nende kasutamise sagedus muusikaõpetuse tundides. Küsimusele jätsid mingil põhjusel vastamata neli õpetajat. 12 õpetajat pidasid kõige olulisemaks muusikatunnis laulmist. Pillimäng asetus pingereas allesviie kohale. Alljärgnevalt tulemused:

1. Aktiivne laulmine
2. Muusikateooria omandamine
3. Muusika kuulamine
4. Muusikaline kirjaoskus
5. Pillimäng
6. Omalooming
7. Õppekäigud, kontserdite külastus

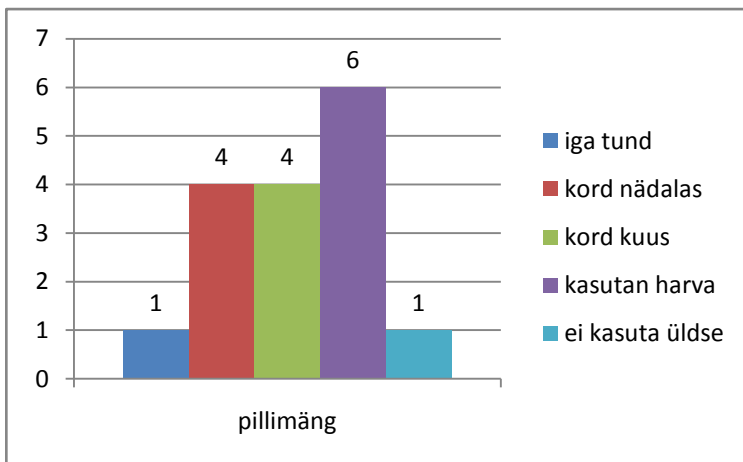
Joonis 6. Muusikaliste tegevuste pingerida

Küsimuse nr 9 (vt *LISA*) teise osana paluti märkida kui sageli ülalnimetatud tegevusi muusikatunnis läbi viiakse.

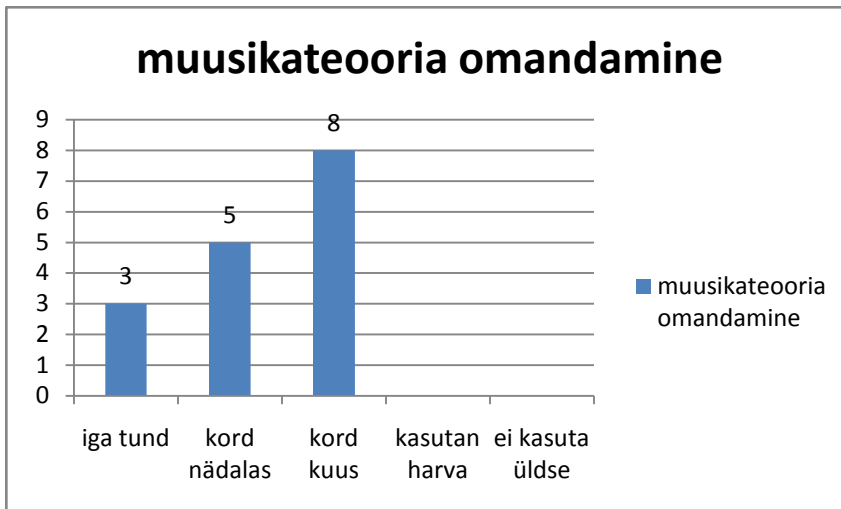
Joonis 7. Aktiivse laulmise kasutamise sagedus.

Aktiivse laulmisega tegelesid kõik muusikaõpetajad iga tund.

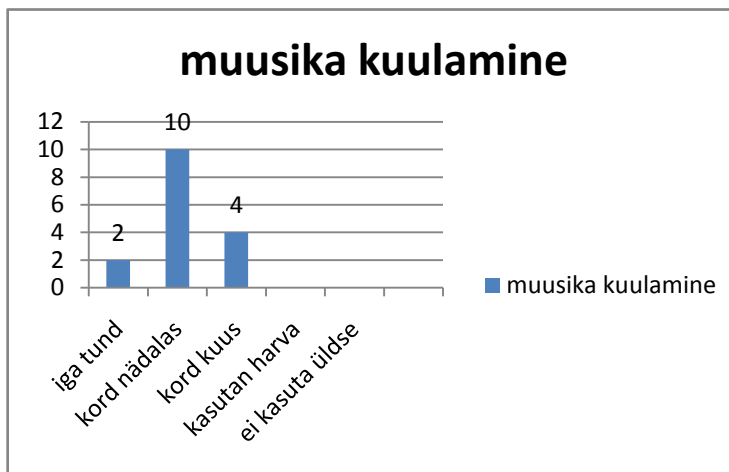
Joonis 8. Pillimängu kasutamise sagedus

Pillimänguga tegeleb iga tund üks õpetaja. Kuus õpetajat kasutavad pillimängu harva. Kord nädalas ja kord kuus kasutavad pillimängu vastavalt neli ja neli õpetajat ning üks õpetaja ei kasuta oma tegevuses pillimängu üldse.

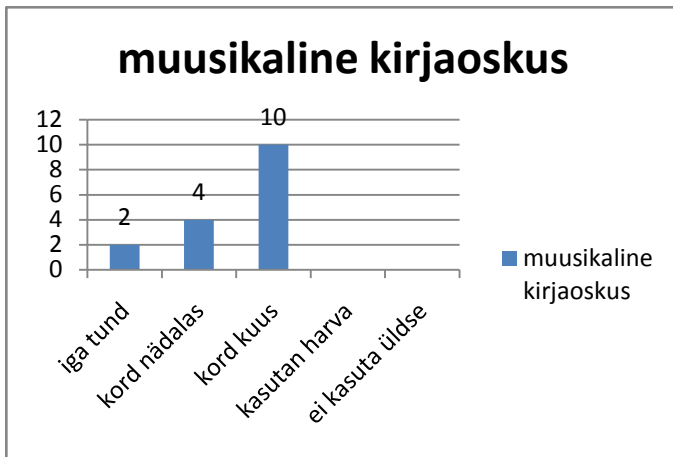
Joonis 9. Muusikateooria omandamise sagedus

Muusikateooria omandamist igal tunnil peavad oluliseks kolm õpetajat. Viis õpetajat pööravad sellele tähelepanu kord nädalas ja kaheksa õpetajat kord kuus.

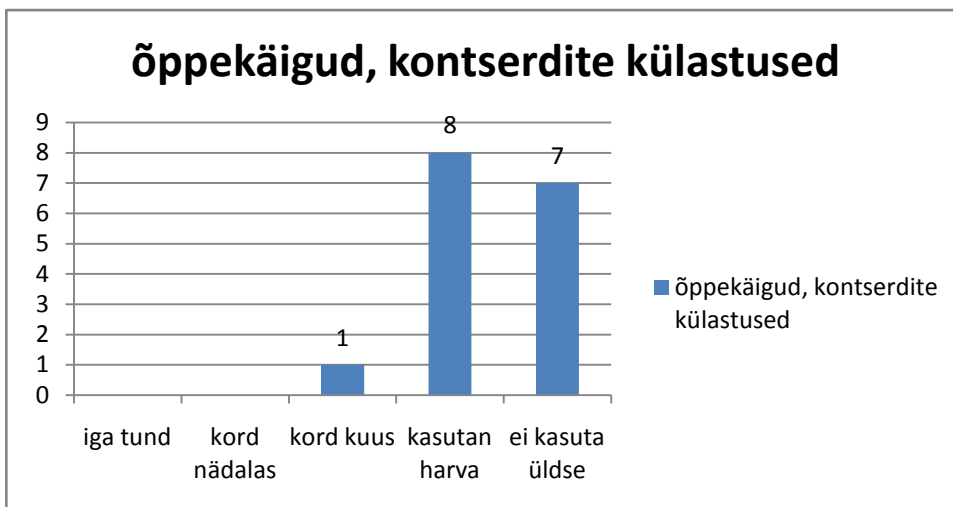
Joonis 10. Muusika kuulamise sagedus

Muusika kuulamiseks tunnis leiavad aega kord nädalas kümme õpetajat. Neli õpetajat kord kuus ja kaks õpetajat iga tund.

Joonis 11. Muusikalise kirjaoskuse kasutamise sagedus

Muusikalist kirjaoskust kasutavad kaks õpetajat igal tunnil. Neli õpetajat kord nädalas. Kümme õpetajat kord kuus.

Joonis 12. Õppekäikude ja kontsertide külalastamise sagedus

Jooniselt selgub, et õppekäikudel ja kontsertidel käiakse harva ja suur osa õpetajatest ei kasuta seda üldse.

Küsimusega nr 10 (vt *LISA*) oli eesmärk teada saada milliseid materjale või oskusi vajaksid õpetajad õppeprotsessi läbiviimiseks õppeaines muusika, lähtudes pilliõppest. Vastused antud küsimusele olid järgmised:

- Ma olen nii vana et tahan juba pensionile, ma enam ei jaksa õpetada. Liiga palju nõutakse ja pilliõpet poleks üldse tarvis, milleks õpetajaid koormata selliste asjadega!
- Lihtsaid töövihikuid.
- Didaktilisi oskusi akustilise kitarri õpetamiseks.
- Korralikku pilliparki, eraldi ruumi pilliõppeks ja häid õpikuid, mitte nii, et on olemas kandleõpik värvide järele, mis tähendab et peaksime hakkama välja andma ka laulikuid, kus duuride asemel värvilaigud. Sellise õpetuse järgi pole õppimist hilisemas elus kasu, sest laulude saated on akordimärkidega.
- On olemas väga häid vanu õpikuid, mida saab edukalt kasutada.
- Korralikud pillid (ankeetides märgitud pillide vajadus 7 korral).
- Lihtsat ja arusaadavat noodivara.
- Lihtsate lugudega lastele kergelt mõistetavad õpikud pilliõppeks.
- Noote ja lihtsaid seadeid.
- Oskust kuidas arendada muusikakuulamise oskust lastes.
- Pillimänguoskust.
- Oskust, kuidas pilli õpetada.

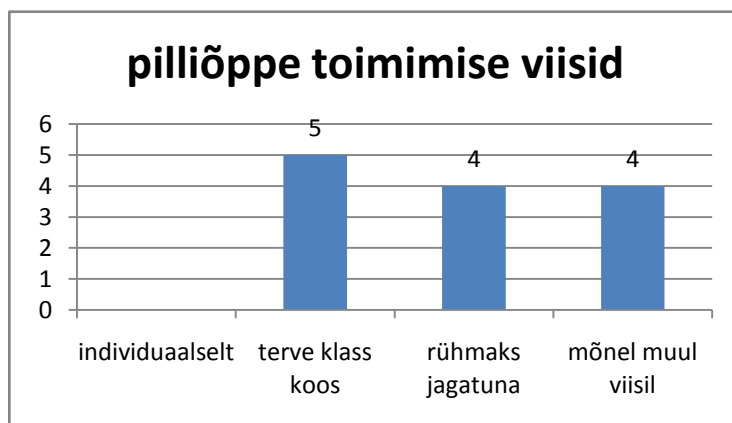
Küsimus nr 11 (vt *LISA*) oli koostatud eesmärgil, saada teada, kas ja kui palju on õpetajad ise osalenud pilliõpetamise kursustel või mõnel koolitusel. Vastustest selgub, et 13 õpetajat on õppinud plokkflööti. Kaheksa õpetajat on õppinud väikekannelt ja kuus õpetajat kitarri. Mainiti ka veel setukandle, duerkandle ja mandoliini mänguoskust. Vajalik metoodika pilliõppeks on omandatud nii VKA täiendkoolitusel või pillikoolitusel, EMTA muusikaõpetajate täiendkoolitusel, suvekoolides või varasemalt ülikoolis õppides. Enamus juhtudel jäeti märkimata, kust pillimängu oskus täpselt on omandatud (märgitud vaid oskan mängida või olen õppinud). Tulemused toodud alljärgnevalt ka ülevaatliku tabelina (vastanud õpetaja tabelis väärtusena).

väärtus	
1	olen õppinud plokkflööti
2	haridust omandades õppisin plokkflööti, kitarri, kannelt
3	oskan mängida mandoliini
4	VKA õppinud kõiki pille ja osalenud ka täiendkoolitustel
5	plokkflöödi õpetamise didaktika

6	koolis olen õppinud plokkflööti
7	olen õppinud plokkflööti
8	Viljandi Kultuuriakadeemia pillikoolitus
9	kandlekursus, plokkflööti, kannel
10	plokkflöödiõpe, setukandle kursus
11	muusikaõpetajate täiendkoolitused (EMTA). Saadud metoodika pilliõppeks. Varem ülikoolis õppinud plokkflööti ja kitarr
12	VKA täiendkoolitusel
13	Plokkflööti olen õpetanud üle 25 aasta. Kannelt mängisime suvekoolis 2006 a.
14	väikekannel, kitarr, plokkflööti
15	pole osalenud, ei oska mängida
16	plokkflööti, kannel, täiendkoolitused

Tabel 3. Kuidas on pilliõpe omandatud

Küsimusega nr 12 (vt LISA) antakse ülevaade pilliõppe toimumise viisidest.

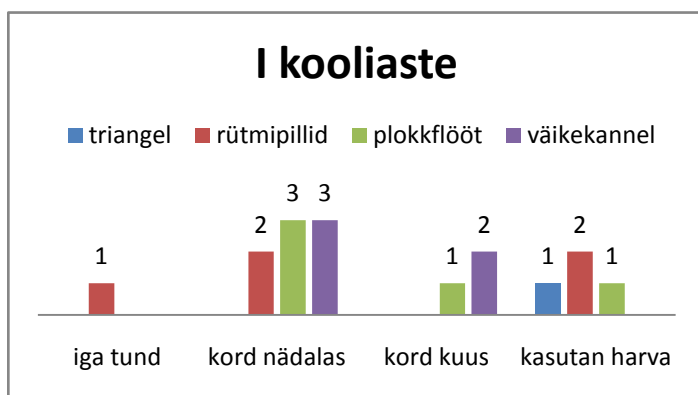

Joonis 13. Pilliõppe toimumise viisid

Tulemustest selgus, et viiel juhul toimub pilliõpe terve klassiga koos. Neljal juhul rühmadeks jagatuna. Terve klassiga koosmängimise all toodi kaheljuhul ära, et kõik ei saa küll päris korraga mängida samu pille, kuid koos musitseeritakse siiski. Jooniselt nähtub, et mõnel muul viisil viivad pilliõpet läbi neli õpetajat. Selgitusena toodi välja pillimänguringid peale tunde või siis pilliõppeks eraldi mõeldud ringitunnid. Kolm õpetajat antud küsimusele ei vastanud.

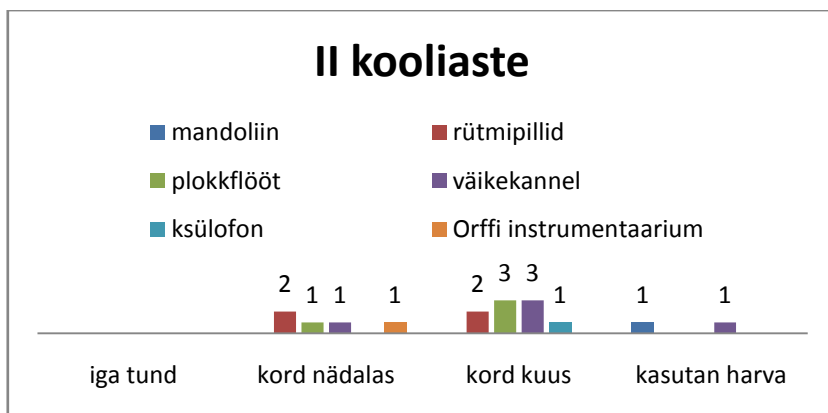
Küsimuses nr 13 (vt *LISA*) paluti õpetajal selgitada, et mille põhjal tehakse pillide valik muusikatundides. Selgus, et pillide valik tehakse vastavalt vajadusele, laulule, õppekavale, olemasolevatele pillidele, tunni repertuaarile, muusikapala karakterile, ainekavale, tunni teemale, laste oskustele. Ühel juhul mainiti, et tavaliselt mängivad laulude saateks need, kes oskavad. Samuti mängivad õpetajad ise vastavalt vajadusele.

Uurimustöö pilliõppe osas (lk 8, lk 9) kirjutasin, et 2011. aastal kehtima hakanud Põhikooli riikliku õppekava kohaselt on õppeaines muusikasuur osatähtsus võrdselt laulmisel ja pillimängul kõigis kooliastmetes. Küsimus nr 14 (vt *LISA*) koostamise eesmärgiks oli välja selgitada, millises kooliastmes milliseid muusikainstrumente ja kui sageli kasutatakse muusikatunnis Võrumaa üldhariduskoolides.

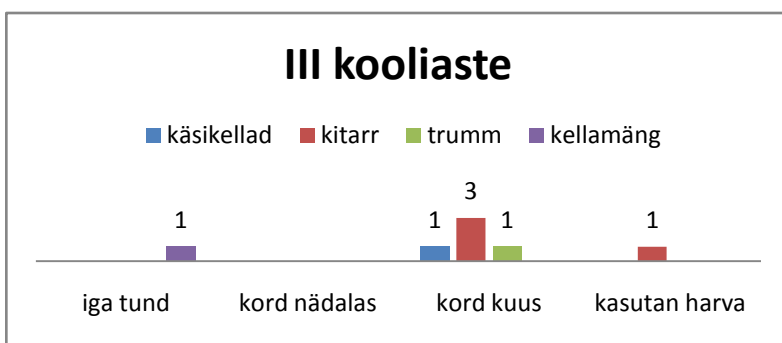
Joonis 14. Muusikainstrumentide valik ja kasutamise sagedus I kooliastmes

Jooniselt selgub, et I kooliastmes kasutab üks õpetaja iga tund rütmipille, kord nädalas kasutavad kaks õpetajat rütmipille, kolm õpetajat plokkflööti ja kolm õpetajat väikekannelt. Kord kuus kasutab I kooliastmes üks õpetaja plokkflööti ja kaks õpetajat väikekannelt. Üks õpetaja kasutab harva plokkflööti, üks õpetaja trianglit ja kaks õpetajat rütmipille.

Joonis 15. Muusikainstrumentide valik ja kasutamise sagedus II kooliastmes

Jooniselt selgub, et II kooliastmes igas tunnis pilli ei mängita, kuid kord nädalas kasutavad kaks õpetajat rütmipille, kolm õpetajat vastavalt plokkflööti, väikekannelt ja Orffi instrumentariumi. Kord kuus kasutavad kaks õpetajat rütmipille, kolm õpetajat plokkflööti, kolm õpetajat väikekannelt ja üks õpetaja ksülofoni. Harva kasutab üks õpetaja mandoliini ja üks õpetaja väikekannelt.

Joonis 17. Muusikainstrumentide valik ja kasutamise sagedus III kooliastmes

Selgub, et üks õpetaja ilmestab iga tundi III kooliastme tundi kellamänguga. Kord kuus kasutavad kolm õpetajat kitarr, üks õpetaja trummi ja üks õpetaja käsikellasid. Harva kasutab kitarr üks õpetaja.

Küsitluse lõpus andsin õpetajatele võimaluse lisada veel midagi pilliõppe rakendamise kohta muusikatundides. Siinkohal kirjutati järgmist:

- Nõudmised on suuremad, kui reaalsed võimalused.

- Laps ei oska kuulata ja tal puudub tähelepanu, ta ei taha õppida teooriat sest see on igav ja milleks sundida kui laps ei taha.
- Seoses pilliõppega võiks vähendada kohustusliku muusikateooria omandamist.
- Võiks välja anda selliseid õppematerjale, mida saaks realselt ka kasutada mis oleksid asjalikud.
- Maalaps ei oma linnalastega võrdseid võimalusi muusikaelamusteks kontserdil.
- Seni, kui ei muutu koolides võimalused korralike pillide soetamiseks, ei parane ka pilliõpetuse osa.
- Pilliõpetus on väga vajalik ja lapsi igakülgsest arendav, kuid ilmselgelt ei saa ühe nädalatuni jooksul sellega süvitsi tegelda.
- Koolis võiksid olla ka plaatpillid kui see on võimalik.
- Koolil ei jätku raha pillide ostmiseks ja pilliõpet seega ei saa toimuma enne, kui pillid saab soetada.
- Olen käinud Soomes muusikatundides. Seal olid abiõpetajad, kes pille jagasid ja korda hoidsid. Paljud koolid ei suuda pille osta. Kui muusikaklass on liiga väike, siis kus saaks pille hoida? Enamus koolides võib see probleemiks tulla.
- Kohalikule omavalitsusele tegime kooli poolt ettepaneku kinkida esimesse klassi astuvale õpilase plokklöödi.
- Mõned vanemad ei luba kodus pilli harjutada ja 3. klassi poisid tõid peale kolmandat tundi pillid tagasi, kuna oli igav ja tüdinesid ära. Tüdrukud mängivad tublisti ja esinesid ka.
- Muusikainstrumente peaks iga õpetaja tunnis kasutama, sest see loob meeleolu, pakub põnevust ja arendab loovust.
- Seni kuni haridusministeerium ei leia võimalust koolidele pillide ostmiseks, saavad pilliõppega tegeleda ainult need koolid kuhu on varem pillid suudetud soetada.

Selgus, et muusikaõpetajatel on mitmeid erinevaid arvamusi pilliõppe rakendamisest õppeianes muusika.

3.2. Järeldused

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on anda ülevaade pilliõppe rakendamisest Võrumaa üldhariduskoolide näitel. Uuringust selgus, et koolide olukord lähtudes pilliõppest on väga erinev. Enamus juhtudel pole koolidel piisavalt materiaalseid võimalusi pillide soetamiseks, kuigi pillide olemasolu on vajalik. Samuti on probleemiks õpetajate oskused, mis tähendab, et oskus pilliõppe rakendamiseks klassitunnis on puudulik. Probleemiks on ka isiklik tahe pilliõpet rakendada, kuigi õppekavast lähtudes oleks see õpilasi arvestades igati vajalik ja kasulik. Järeldus ka, et tuntakse vajadust lihtsa noodivara ja lihtsate arusaadavate pilliõpikute järele. Küsimusena kerkis üles, et kuidas õpetada õigesti pilli nii, et ei süveneks valed mänguvõtted? Küsimus on väga asjakohane ja õpilaste seisukohalt vaadates väga oluline, sest hiljem muusikakooli astudes võib valede mänguvõtete ümberõppimine osutuda keeruliseks ning huvi, mis muusikatunnis pillimängu vastu tekkis, kaob.

Pilliõpe toimub muusikaõpetaja vastuste põhjal täielikult vaid kahes koolis. Osaliselt on rakendunud see kümnes koolis ja seitsmes koolis pilliõpe kahjuks rakendunud pole. Selgus, et aktiivset laulmist peetakse kõige olulisemaks. Samuti olid olulisel kohal muusikateooria omandamine, muusikakuulamine ja muusikaline kirjaoskus. Pilliõpe järgnes pärast kõiki eelnevaid tegevusi. Omaloomingule ja õppekäikudele pööratakse vähem tähelepanu ja neid kasutatakse õppetegevuses suhteliselt harva. Kõige suurem põhjus, miks pilliõpe Võrumaa üldhariduskoolides on jäänud viimaste tegevuste hulka, on pillide vähene olemasolu ja sellest tulenevalt pole võimalik pilliõpet rakendada.

Enamus õpetajatest on pilliõpetamiseks suutelised ja läbinud ka vastava metoodika pilliõppest kui ka pilliõppe enda, olles käinud nii täiendkoolitustel, õppinud kitarri, väikekannelt ja plokkflööti juba haridust omandades. Mõnel juhul pole õpetajad oma vanuse tõttu enam valmis uusi oskusi omandama ja sellest tulenevalt pilliõpe ei rakendu. Muusikatunde ilmestatakse ja mitmekesistatakse siiski kõikvõimalike rütmipillide-, olemasoleva Orffi instrumentariumiga ning muudel võimalikel viisidel (näiteks kaasatakse tunni tegevusse õpilased, kes oskavad juba mõnda pilli mängida või siis mängivad õpetajad ise). Pille valitakse õppeaines muusika vastavalt vajadusele, vastavalt muusikapala karakterile, vastavalt pillide olemasolule ja vastavalt õpilaste võimetele.

Tulemuste põhjal peab tõdema, et Võrumaal on palju väikseid koole ning seega võimalused piiratud. Sellest olenevalt pole võimalik väga tihti külastada kontserte ega käia ka õppekäikudel, kuna kõik lisatoimingud nõuavad samuti materiaalseid vahendeid. Võib ainult oletada, et ka õpetajate vähesed oskused ja võimalused enesetäiendamiseks sõltuvad mingil määral koolide majanduslikust olukorrast. Tulemusi arvestades oldi seisukohal, et pilliõpe on lisakoormus õpetajale, sest nõutakse rohkem, kui reaalselt oleks võimalik ja muusikatunnis poleks pilliõpet üldse tarvis. Siinkohal järelتان, et uus õppekava tekitab maakoolides nii mõneski muusikaõpetajas pigem trotsi kui poolehoidu. Lähtutakse pigem enda kui õpilaste heaolust ja vajadustest. Üldkokkuvõttes on õpetajad meelestatud positiivselt, olles ise muusikaõpetajana võtmeisikuks lastes muusikahuvi tekitamisel ning seega aidates kaasa eluks vajalike kogemuste omandamisel.

Muusikaõpetajad peavad pillimängu siiski väga oluliseks, tuues välja palju positiivseid külgi, kuidas pillimäng aitab kaasa õpilase arengule ja isiksuse kujunemisele. Samuti on pillimängul suur tähtsus õpilaste sotsiaalsete oskuste ja väärtuste kujundamisel. Õpetajad on veendunud, et iga oskus, võib elus kunagi kasuks tulla. Laps õpib kuulama, jälgima ning pillimäng annab lapsele emotsioone, laiendab muusikalisi oskusi, arendab koordinatsiooni, tekitab mängurõõm, arendab loovust. Pillimäng kujundab lapse isiksust, aitab kaasa lapse iseseisvumisele, õpetab püsivust, kannatlikkust, järjepidevustjateineteisega arvestamist, muudab tunnid huvitavaks, rikastab laulude saateid, parandab eneseväljendamisoskust. Pillimänguga õpib laps muusikateooriat enesele märkamatuks ning pillimäng kinnistab muusikalist kirjaoskust praktiliselt.

Oli ka neid muusikaõpetajaid, kes pillimängu õpetamist suure klassikoosseisuga ei kujuta ettegi ja seetõttu arvati, et suurele klassile pilliõpe ei anna mitte midagi. Ka see võib olla üheks põhjuseks, miks pilliõppet nii vähestes koolides rakendatakse, sest oldi arvamisel, et kui kõik nagunii pillimängu ei omanda, siis pole seda tarvis. Üks õpetaja oli kindel, et pillimäng sobib vaid neile lastele, kellel on hea taju ja noodilugemisoskus. Rolli mängivad ka ealised iseärasused ja muutuv ühiskond, millest tulenevalt on tänapäeva õpilased huvi puuduse tõttu ükskõiksed ning puudub järjepidevus ja kuulumisoskus.

Pillide puudus ja koolide majanduslik olukord pole enamus juhtudel takistuseks, sest paljud õpetajad on leidnud võimalusi kuidas saaks ka vähestes pillide olemasolul pilliõpet rakendada. Muusikaõpetajad, kes pilliõppe rakendamist märkisid osaliselt, pakuvad õpilastele võimalust käia tunniväliselt plokkflöödiringis, kandleringis, soovi korral õppida kitarri või siis harrastatakse

ansamblimängu. Üks kool, kus õpilaste vähesuse tõttu oli moodustatud liitklassid, saavad pilliõpet samuti tunniväliselt. Kool on registreeritud nii üldharidus-, kui ka huvikoolina. Õppida saab plokkflööti, väikekannelt ja viiulit. Selgus, et kõik õpilased käivad seal koolis mõnes huviringis. Kuigi pilliõpe ei toimu sellisel viisil muusikatunni osana, on kõik võimalused pilliõppeks loodud.

Kuigi põhikooli riiklik õppekava näeb ette, et võrdselt tähtis osa on nii laulmisel kui pillimängul, pole see Võrumaa koolides sugugi nii. Pillipargid, mis vajaksid tublisti täiendamist, ei loo piisavaid võimalusi pilliõppe rakendamiseks I, II ja III kooliastmes. I kooliastmes rakendatakse pilliõpet küll tunduvalt suuremas mahus kui II ja III kooliastmes, kuid laulmisele, muusika kuulamisele, muusikalise kirjaoskuse ja muusikateooria omandamisele pööratakse tähelepanu rohkem. Siinkohal saab tuua näite taaskord küsitluste tulemustest, kus õpetajate arvates on raskusi pilliõppe rakendamisel muusikatunni osana, sest nõudmised on suured ja tund vaid 45 minutit pikk. Kõne alla tuleb sellest lähtuvalt oskused ja õige metoodika leidmine tunni läbi viimiseks. Selgus, et III kooliastmes rakendatakse pillimängu kord kuus või harva.

Küsitluste põhjal võib väita, et kui plokkflööti ja väikekannelt oskavad mängida peaaegu et kõik õpetajad, siis oskus kitarrimängu muusikatunnis rakendada tegelikult puudub või seda mingil põhjusel ei peeta niivõrd oluliseks. Tulemustest nähtub ka see, et pillipargid vajaksid hädasti täiendamist kitarride näol. Ühes ankeedis kirjutas õpetaja murest, et soetatud pillid vajavad tulevikus parandamist ja sellega peab iga kool arvestama. See võib olla mõnele koolile põhjus, mis pillide soetamist raskendab. Muusikaõpetajad, kes arvavad, et ühe nädalatunni jooksul pole võimalik pillimängu süvitsi õpetada, on siiski veendunud, et pilliõpe muusikatunnis on vajalik.

KOKKUVÕTE

Käsoleva uurimustöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas on 2011. aastal kehtima hakanud uue õppekava kohaselt rakendunud pilliõpe Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides I, II ja III kooliastmes. Uurimustöö praktiline osa viidi läbi Võrumaa üldhariduskoolides ajavahemikul 10.03.2014 – 04.04.2014. Koostatud ankeetküsitlused saadeti esialgu elektrooniliselt kõikidele Võrumaa üldhariduskooli muusikaõpetajatele. Kuna küsitlustele vastuste saamine sellisel moel ebaõnnestus, otsustati küsitlused viia koolidesse paberikandjal. Selle kõige tulemusena vastas küsitlustele 16 õpetajat 19-nest õpetajast. Kolmelt õpetajalt ei õnnestunud vastuseid hankida. Autor pidas ankeetide tagastuste tulemust piisavalt heaks, et koostada antud teemal uurimistöö ning püüab olemasoleva materjali põhjal teha järeldused. Empiiriline uurimus põhineb kvalitatiivsel ja kvantitatiivsel uurimismeetodil. Tulemusi analüüsiti kasutades sisuanalüüsi meetodit. Andmeid analüüsiti programmi Microsoft Excel andmetöötlusprogrammi abil.

Uuringu tulemustest selgus, et kuigi tunni pikkus (45 min) jääb liiga lühikeseks, et sinna sisse mahutada ära pilliõpe, on pilliõppe rakendamine õppeaines muusika õpetajate arvates väga oluline. Pillipargid vajaksid täiendamist ja seetõttu pole enamik juhtudel pilliõpet võimalik täielikult rakendada. Vaatamata pillide vähesusele leiavad õpetajad võimalusi rakendada pilliõpet osaliselt.

Antud uurimustöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas on pilliõpe rakendunud Võrumaa üldhariduskoolide I, II ja III kooliastmes. Uuringuga jõuti töös püstitatud eesmärgini. Uurimistöö probleemi lahendamiseks otsisti ja saadi vastused alljärgnevatele küsimustele.

1. Millisel määral on rakendunud pilliõpe Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides?

Küsitlustulemustest selgus, et pilliõpe on täielikult rakendunud kahes koolis, osaliselt kümnes koolis ja üldse pole rakendunud seitsmes koolis. Põhjuseid on mitmeid:

1. puuduvad pillid või on pille liiga vähe;
2. puudub oskus pilli õpetada;
3. tund on pilliõppeks liiga lühike;

4. arvatakse et klassis, kus õpib 25 õpilast, ei anna pillimäng õpilasele midagi;
5. vanemas eas puudub soov ennast ümber kohandada uute muutustega.

2. Milliseid muusikainstrumente ja kui sageli kasutatakse Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides?

Selgus, et I kooliastmes kasutab üks õpetaja iga tund rütmipille, kord nädalas kasutavad kaks õpetajat rütmipille, kolm õpetajat plokkflööti ja kolm õpetajat väikekannelt. Kord kuus kasutab I kooliastmes üks õpetaja plokkflööti ja kaks õpetajat väikekannelt. Üks õpetaja kasutab harva plokkflööti, üks õpetaja triangelit ja kaks õpetajat rütmipille.

Selgus, et II kooliastmes igas tunnis pilli ei mängita, kuid kord nädalas kasutavad kaks õpetajat rütmipille, kolm õpetajat vastavalt plokkflööti, väikekannelt ja orffi instrumentaariumi. Kord kuus kasutavad kaks õpetajat rütmipille, kolm õpetajat plokkflööti, kolm õpetajat väikekannelt ja üks õpetaja ksülofoni. Harva kasutab üks õpetaja mandoliini ja üks õpetaja väikekannelt.

Selgus, et üks õpetaja ilmestab igat III kooliastme tundi kellamänguga. Kord kuus kasutavad kolm õpetajat kitarri, üks õpetaja trummi ja üks õpetaja käsikellasid. Harva kasutab kitarri üks õpetaja.

3. Milline osatähtsus on pillimängul Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides ?

Pillimänguga tegeleb igas tunnis üks õpetaja. Kuus õpetajat kasutavad pillimängu harva. Kord nädalas ja kord kuus kasutavad pillimängu vastavalt neli ja neli õpetajat ning üks õpetaja ei kasuta oma tegevuses pillimängu üldse. Vaatamata pillide vähesusele või nende puudumisele, peavad muusikaõpetajad pillimängu väga oluliseks, tuues välja palju positiivseid külgi, kuidas pillimäng aitab kaasa õpilase arengule ja isiksuse kujunemisele. Samuti on pillimängul suur tähtsus õpilaste sotsiaalsete oskuste ja väärtuste kujundamisel. Õpetajad on veendunud, et iga oskus, võib elus kunagi kasuks tulla. Laps õpib kuulama, jälgima ning pillimäng annab lapsele emotsioone, laiendab muusikalisi oskusi, arendab koordinatsiooni, tekib mängurõõm, arendab loovust. Pillimäng kujundab lapse isiksust, aitab kaasa lapse iseseisvumisele, õpetab püsivust, kannatlikkust, järjepidevust ja teineteisega arvestamist, muudab tunnid huvitavaks, rikastab laulude saateid, parandab eneseväljendamisoskust.

Uurimuse tulemustest on huvitatud ka Võrumaa haridus- ja sotsiaalosakond. Samuti loodan, et Võrumaa üldhariduskoolid hakkavad pilliõppe rakendamisele pöörama rohkem tähelepanu, leides

võimalusi olukorra parandamiseks nii vajalike materjalide, koolitusvõimaluste leidmiseks kui ka pillide soetamiseks.

KASUTATUD KIRJANDUS

Kikas, E. 2010. *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes* Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium

Kuurme, T., Laherand, M.-L. 1998. *Õpetaja ja õpilane kasvatustegelikkuses*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

[Põhikooli riiklik õppekava. Eesti Vabariigi Valitsuse, 2011, määrus nr 1.](#)

<https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001>, (17.01.2013).

[Põhikooli riiklik õppekava. Ainevaldkond „Kunstiained“, 2011](#)

https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001/VV1_lisa6.pdf, (26.01.2013).

Selke, T., Tammerik, L. 2010. *Plokkflöödi mänguvõtete õpetamine klassiruumis*.

http://www.oppekava.ee/images/3/33/Plokkfl%C3%B6di_m%C3%A4nguv%C3%B5tete_%C3%B5petamisest.pdf, (16.02.2013).

Kuusemets, K. 2012. *Pillimäng Alu koolis*.

<http://opleht.ee/992-pillimang-alu-koolis/>, (22.02.2014).

Karras, P. 2011. *Väikekandle mänguvõtete õpetamine klassitunnis*.

http://www.oppekava.ee/images/4/40/V%C3%A4ikekandle_%C3%B5petamine.pdf, (13.01.2014).

Urbel, L. 2011. *Pillimängust muusikatunnis*.

http://www.oppekava.ee/index.php/Pillim%C3%A4ngust_muusikatunnis, (12.02.2014).

Urbel, L., Raudsepp, I. 2010. *Muusika sissejuhatus*.

http://www.oppekava.ee/index.php/Muusika_sissejuhatus, (02.03.2014).

Pullerits, M. 2004. *Muusikaline draama algõpetuses – kontseptsioon ja rakendusvõimalusi lähtuvalt C. Orffi süsteemist*. Tallinn.

http://e-ait.tlulib.ee/64/1/pullerits_monika2.pdf, (21.11.2013).

Lazarev, M. 2011. Õppijakeskse häälestuse ja reflektsooni olulisus õppeprotsessis. Haapsalu.

<http://www.tlu.ee/UserFiles/Haapsalu%20Kolled%C5%BE/L%C3%B5put%C3%B6%C3%B6d/Ma%20riliis%20Lazarev%202011.pdf>, (12.11.2013).

Päts, R. 1989. *Muusikaline kasvatus üldhariduskoolis 1.osa*. Tallinn: Valgus.

Barbo, L. , Soon, K. 2012. *Väikekannel*.

http://kannel.rahvamuusika.ee/sisu/319_646_244_artikkel_vaikekandlest.pdf, (14.09.2013).

Delors, J. 1996. *Õppimine – varjatud varandus*. Tallinn.

Ots, E. 2007. *Ettekanne „Mis võiks olla muusikaõpetuse sisu Eesti koolis?“*

http://www.emc.ee/upl/dokumendid/elin_ots_ettekanne_23_05_07.pdf, (03.03.2014).

Õunapuu, L. 2014. *Üliõpilaste kirjalikud tööd. Metoodiline juhend magistri-, seminari-, lõputööde, referaadi ja essee koostamiseks ning vormistamiseks*. Viljandi.

Luisk, Ü. 2010. *Läbivad teemad õppekavas ja nende rakendamine koolis*. Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus.

LISA

Küsimustik muusikaõpetajatele

Lp. Muusikaõpetaja

Olen Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia III kursuse üliõpilane. Pöördun Teie poole küsimustikuga, mille eesmärgiks on välja selgitada kuidas on rakendunud pilliõpe Võrumaa üldhariduskoolide muusikatundides. Ankeetide täitjad jäävad töös anonüümseks. Olen tänulik, kui leiate aega küsimustele vastamiseks!

Olen Teile väga tänulik!

Sirli Hellamaa

Küsimustikku täites palun kirjutage oma vastus tekstikastikesse või tehke märges sobivasse kastikesse.

1. Kas olete mees või naine?

M	
N	

2. Teie vanus?

a)20-29 a	b) 30-39 a	c)40-49 a	d)50-60 a	e)üle 60 a
-----------	------------	-----------	-----------	------------

3. Milline on Teie haridus?

Erialane kõrgharidus			Muu haridus
Bakalaureus	Magister	Keskharidus	

4. Kui kaua olete töötanud üldhariduskooli muusikaõpetajana?

a)Kuni 5 a	b)6-10 a	c)11-15 a	d) 16-20 a	e)21-25 a	f)üle 26 a
------------	----------	-----------	------------	-----------	------------

5. Kas Teie koolis on rakendunud uus (2011) muusika ainekava? Palun selgitage kui vastasite ei või osaliselt!

Jah		Ei		Osaliselt	
-----	--	----	--	-----------	--

6. Milline pillipark on loodud Teie koolis, et täita muusika ainekavas sätestatud eesmärgid?

7. Mitu tundi muusikaõpetust toimub nädalas Teie koolis? Palun vali variant ja kirjuta tundide arv.

Vali variant Teie koolis	1kl	2kl	3kl	4kl	5kl	6kl	7kl	8kl	9kl	10kl	11kl	12kl
Muusikakallakuga klass												
Tavakooli klass												
Muu kallakuga klass												

8. Palun tooge välja 3 kõige olulisemat mõtet, miks pillimängu õpetamine on vajalik ja tähtis?

Palun põhjendage!

9. Palun reastage tähtsuse järjekorras kõige elulähedasemad muusikalised tegevused(1-7) ja märkige nende kasutamise sagedus muusikaõpetuse tundides ?

Muusikaline tegevus		Iga tund	Kord nädalas	Kord kuus	Kasutan harva	Ei kasuta üldse
	Aktiivne laulmine					
	Pillimäng					
	Omalooming					
	Muusikateooria omandamine					
	Muusika kuulamine					
	Muusikaline kirjaoskus					

	Õppekäigud, kontsertidekülastused					
--	--------------------------------------	--	--	--	--	--

10. Milliseid materjale või oskusi vajaksite õppeprotsessi läbiviimiseks õppeaines muusika lähtudes pilliõppest?

11. Millistel pilliõpetamise kursustel või koolitustel olete osalenud?

12. Kirjeldage kuidas toimub pilliõppe läbiviimine klassis Teie juhendamisel? Palun selgitage kui vastasite mõnel muul viisil!

a)Individuaalselt	b) terve klass koos	c) rühmadeks jagatuna	d) mõnel muul viisil
-------------------	---------------------	-----------------------	----------------------

13. Mille põhjal teete pillide valiku muusikatundides? Palun põhjendage!

14. Millises kooliastmes milliseid muusikainstrumente ja kui sageli kasutate muusikatundides?

Koolisaste	Pilli nimetus	Iga tund	Kord nädalas	Kord kuus	Kasutan harva
I					
II					
II					

Kas soovite midagi veel lisada muusikainstrumentide rakendamise kohta muusikaõpetuses?

Täna vastamast!

SUMMARY

The aim of this thesis was to find out how teaching musical instruments has been implemented according to the new curriculum of 2011 in music lessons in the comprehensive schools of Võru County.

The practical part of the thesis was carried out in the comprehensive schools of Võru County within the period of 10.03.2014-04.04.2014. At first the questionnaires were sent electronically to all the music teachers of comprehensive schools in Võru County. As getting response this way failed, the questionnaires were taken to schools on paper. As a result, 16 teachers out of 19 responded. It was not possible to get response from 3 teachers. The author considered the sample good enough to carry out a research on the topic and tries to draw conclusions according to the existing material. The empirical study is based on qualitative and quantitative research methods. The results were analysed using the content analysis method. The data were analysed with Microsoft Excel data processing programme.

The results of the survey revealed that although one lesson (45 minutes) is too short in order to include teaching musical instruments, music teachers consider implementing teaching instruments in music lessons as very important. The stocks of musical instruments need complementing and therefore it is not possible to implement teaching musical instruments fully in most cases.

The reasons are several:

1. musical instruments are non-existent or too few;
2. lack of skills in teaching instruments;
3. a lesson is too short for teaching instruments;
4. it is thought that in a class of 25 students teaching musical instruments is not rewarding;
5. lack of will to adapt to new changes at an older age.

Regardless of the insufficient stocks of musical instruments, a lot of teachers find possibilities for partial implementing of teaching musical instruments and are convinced that every skill can be

beneficial in the future. Children learn to listen and observe; playing a musical instrument gives them emotions, enlarges musical skills, develops coordination and creativity, and creates playfulness. Playing a musical instrument shapes a child's personality, enhances his/her way towards independence, teaches persistence, patience, and consideration towards each other, makes lessons more interesting, enriches song accompaniments, and improves self-expression.

The Department of Education and Social Services of Võru County is interested in the results of this survey. The results will also be conveyed to the school administrations in order to make them aware of the situation in Võru County and draw their attention to the full implementation of teaching musical instruments and finding the ways of improving the situation through obtaining the necessary materials, finding the possibilities for training teachers and purchasing musical instruments.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Sirli Hellamaa

(sünnikuupäev: 12.06.1986)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

PILLIÕPPE RAKENDAMINE ÕPPEAINES MUUSIKA VÕRUMAA ÜLDHARIDUSKOOLIDE NÄITEL,

mille juhendaja on Signe Signe Ristisaar, muusikaõpetaja MA, koorijuhtimise lektor

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 16.05.2014